

ผลกระทบของการหย่าร้างต่อค่าจ้างในชายและหญิง

The Effect of Divorce on The Earnings of Thai Men and Women

พิชารณณ์ เปรียบเหมือน (Phichaporn Preabmuan)* ดร.ธัญมัทธม สรุงบุญมี (Dr.Tanyamat Srungboonmee)**

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบในด้านค่าจ้างจากการหย่าร้าง เพื่อเปรียบเทียบว่าชายหรือหญิงที่จะได้รับผลกระทบทางด้านรายได้มากกว่ากันและเป็นไปในทิศทางใด โดยศึกษาจากข้อมูลของ Thai Labor Force Survey (LFS) ในไตรมาสที่ 3 ของปี พ.ศ. 2550- 2558 ตัวอย่างประชากรในการศึกษาคั้งนี้คือชายและหญิงในวัยทำงานอายุตั้งแต่ 25-65 ปี โดยวิเคราะห์ค่าจ้างส่วนบุคคลในแต่ละสถานะด้วยสมการถดถอย (regression) โดยวิธี Ordinary Least Squares (OLS) โดยใช้ ทฤษฎีทุนมนุษย์และสมการค่าจ้าง (Wage Equation) มาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรทางประชากรศาสตร์ แล้วนำผลในแต่ละสถานะสมรสมาเปรียบเทียบกับคนที่อยู่ในสถานภาพโสด พบว่าในทั้งในผู้หญิงและผู้ชายผลของการเลิกกันที่กระทบกับค่าจ้างจะมีผลในสถานะแยกกันอยู่มากกว่าสถานะหย่าร้าง หญิงได้รับผลกระทบมากกว่าชาย ชายที่อยู่ในสถานภาพแต่งงานจะมีรายได้มากกว่าผู้ชายในสถานภาพสมรสอื่นเสมอแสดงให้เห็นว่าผู้ชายมีผลได้จากการแต่งงาน และตัวแปรทุนมนุษย์ส่งผลต่อค่าจ้าง

ABSTRACT

This study aims to investigate the effect of divorce on the earnings, comparing how and whether men's or women's earning is more affected by the divorce. The data is gathered from Thai Labour Force Survey (LFS) in the third quarter of the period from 2007 to 2015. The samples in this study are men and women who are the workforce aged 25-65. Personal earnings in each status are analyzed by regression, Ordinary Least Squares (OLS), and Human Capital Earnings Function and Wage Equation. These factors are analyzed with demographic variables. Therefore, other statuses are considered by comparing its results with single persons. It is indicated that the impact of the end of relationship on the earnings affects separated persons more than divorced persons, women are more affected than men. In men, the earnings of married men are always higher than the earnings of single men. Men get married premium. And human capital variable affects earnings.

คำสำคัญ: หย่าร้าง ค่าจ้าง ประเทศไทย

Keywords: Divorce, Earnings, Thailand

* นักศึกษา หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** อาจารย์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

ในปัจจุบันอัตราการหย่าร้างในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันอัตราการแต่งงานกลับลดลง การหย่าร้างที่เพิ่มขึ้นสะท้อนถึงความเปราะบางของสถาบันครอบครัวที่อาจส่งผลกระทบต่อประเทศชาติในทางลบ เนื่องจากสถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการสร้างสมาชิกที่จะเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้การหย่าร้างยังส่งผลกระทบต่อทั้งตัวผู้หย่าร้างและบุตร เช่น ผลกระทบต่อภาวะทางอารมณ์และสุขภาพของผู้หย่าร้าง โดยมีงานวิจัยพบว่า การหย่าร้างจะทำให้บุคคลมีความสุขลดลง เปรียบเทียบกับภาวะความกดดันสูงขึ้น โดยเฉพาะเพศหญิงมีสุขภาพจิตแย่ลง มีความนับถือตนเองน้อยลง นอกจากนี้ยังพบว่าผู้หย่าร้างมีแนวโน้มที่จะมีการเจ็บป่วยมากกว่าปกติ และมีแนวโน้มที่จะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือใช้สารเสพติดมากขึ้น โดยเฉพาะเพศชาย (Hawkins and Fackrell, 2009) ลักษณะดังกล่าวช่วยส่งผลกระทบต่อผลิตภาพแรงงานของบุคคลนั้นๆ และยังคงส่งผลกระทบต่อลูกอีกด้วย ทำให้เด็กได้รับผลกระทบทางด้านอารมณ์และสุขภาพ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human capital) ของประเทศชาติในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

งานวิจัยนี้จะประมาณค่าความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการหย่าร้างกับรายได้ของบุคคล เนื่องจากรายได้เป็นตัวชี้วัดสำคัญของผลิตภาพและระดับความเป็นอยู่ของบุคคล โดยการศึกษานี้จะมาช่วยเติมเต็มในผลกระทบทางด้านรายได้หลังจากการหย่าร้างในบริบทที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และทำการวิเคราะห์ในช่วงเวลาที่เป็นปัจจุบัน โดยการประมาณค่าผลกระทบให้อยู่ในรูปเชิงปริมาณ

การที่ได้ทราบว่าการหย่าร้างมีผลกระทบต่อรายได้หรือไม่นั้น จะเป็นประโยชน์กับภาครัฐผู้ออกแบบนโยบายจะได้หาทางแก้ไข ป้องกัน การหย่าร้าง และลดผลกระทบให้เกิดน้อยที่สุด เพื่อผู้หย่าร้างให้มีรายได้และความสามารถที่จะดูแลตัวเอง ดูแลครอบครัวและบุตร ที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไปในอนาคตให้มีความสุขความอยู่ดีกินดี และยังเป็นข้อมูลให้ผู้ที่กำลังจะตัดสินใจใช้ชีวิตคู่ ได้ตระหนักถึงผลที่ตามมาในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไ เพื่อที่จะได้นำมาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการยุติหรือดำเนินชีวิตคู่ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลกระทบในด้านค่าจ้างหลังจากการหย่าร้าง เพื่อเปรียบเทียบว่าชายหรือหญิงที่จะได้รับผลกระทบทางด้านรายได้หลังจากการหย่าร้างมากกว่ากันและเป็นไปในทิศทางใด

วิธีการวิจัย

ประชากรและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรในการศึกษาคือชายและหญิงในวัยทำงานอายุตั้งแต่ 25-65 ปีที่ไม่ได้อยู่ในระหว่างการศึกษาอยู่ในพื้นที่ประเทศไทยทั้งประเทศ โดยจะใช้ข้อมูลจากการสำรวจของ Thai Labor Force Survey (LFS) ในไตรมาสที่ 3 เป็นเวลา 9 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550- 2558 จากสำนักสถิติแห่งชาติ

ในการประมาณความสัมพันธ์ดังกล่าว จะใช้ทฤษฎีทุนมนุษย์และสมการค่าจ้าง (Wage Equation) ของ Jacob A. Mincer, 1974 ที่ว่าด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อรายได้ เช่น ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน นำสมการดังกล่าวเป็นแบบจำลอง (model) มาประมาณสมการโดยวิธี Ordinary Least Squares (OLS) และวิธีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ ระหว่างสถานภาพการหย่าร้างกับรายได้ของคนกลุ่มต่างๆ

โดยในการศึกษานั้นจะนำข้อมูลจาก Thai Labor Force Survey (LFS) มาควบคุมตัวแปรเพื่อที่จะให้กลุ่มที่นำมาศึกษานั้นเป็นกลุ่มประชากรที่มีภูมิหลัง เช่น การศึกษา ประสบการณ์ อายุ รายได้ งานที่ทำ ถิ่นที่อยู่อาศัย เหมือนกัน

เพื่อที่จะได้นำมาเปรียบเทียบว่าประชากรตัวอย่างที่มีภูมิหลังเหมือนกัน แต่อยู่ในสถานะภาพสมรสที่แตกต่างกันจะมีรายได้ที่แตกต่างกันหรือไม่ โดยจะใช้กลุ่มคนโสดมาเป็นกลุ่มอ้างอิงแล้วเปรียบเทียบกับกลุ่มที่อยู่ในสถานะภาพสมรสแต่งงาน หย่าร้าง ม่าย แยกกันอยู่

สมการและตัวแปร

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับสถานะการหย่าร้าง โดยจะแยกระหว่างชายกับหญิงและจะจำลองความสัมพันธ์ดังสมการนี้

$$\begin{aligned} y_i &= \beta_0 + \delta_1 D_i + \mu_i & \left| \begin{array}{l} \text{male} \\ \text{female} \end{array} \right. \end{aligned}$$

โดย y_i = รายรับรวมต่อเดือน

D_i = สถานะการหย่าร้าง (ถ้าหย่า = 1)

สมการนี้จะประมาณโดยแยกชายกับหญิง ถ้า D_i เปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลถึงสถานะการหย่าร้าง โดยที่ β_0 คือ ค่าคงที่, δ_1 คือ ผลของการหย่าร้าง (เมื่อเทียบกับกลุ่มอ้างอิง) และ μ_i คือ ค่าคลาดเคลื่อนที่มีผลต่อค่าจ้าง และจากสมการข้างต้นเรายังสามารถแปลความหมายจากสมการได้ว่า ถ้าสถานะการหย่าร้างเปลี่ยนแปลงไปจะส่งผลถึงรายรับรวม

และจาก The human capital earnings function In Schooling, Experience, and Earnings ของ Jacob Mincer, 1974 ที่พบว่าการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานจะส่งผลถึงรายได้ และจากการทบทวนวรรณกรรมก็ยังพบอีกว่ามีตัวแปรอื่นๆที่ส่งผลถึงค่าจ้างได้เช่นกัน เช่น เพศ อายุ เขตเทศบาล ภูมิภาค เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง y_i และ D_i ที่จะสะท้อนถึงผลของ D_i อย่างเดียวไม่รวมถึงผลของตัวแปรสำคัญอื่นจะทำการควบคุมตัวแปรที่กำหนดค่าจ้างลงในสมการดังนี้

$$y_i = \beta_0 + \delta_1 D_i + \sum_{k=1}^K (\beta_k x_{ki} + \mu_i) \Big|_{\text{male}}$$

$$y_i = \beta_0 + \delta_1 D_i + \sum_{k=1}^K (\beta_k x_{ki} + \mu_i) \Big|_{\text{female}}$$

โดย

y_i = รายรับรวมต่อเดือน

β_0 = ค่าคงที่

δ_1 = ผลของการหย่าร้าง (เมื่อเทียบกับกลุ่มอ้างอิง)

D_i = สถานะการหย่าร้าง (ถ้าหย่า = 1)

β_k คือค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปร K ที่จะส่งผลถึงรายได้ ได้แก่

educg = การศึกษา

occg = อาชีพ

exp = ประสบการณ์ (ปีประสบการณ์)

expsq = ประสบการณ์กำลังสอง

reg = ภูมิภาค - เนื่องจากค่าจ้างในแต่ละภูมิภาคมีค่าจ้างไม่เท่ากัน

ltothr = ชั่วโมงในการทำงาน

area = เขตเทศบาล

yr = ปี

μ_i = ค่าคลาดเคลื่อนที่มีผลต่อค่าจ้าง

โดยตัวแปรแต่ละตัวจะส่งผลถึงค่าจ้างได้แก่ ตัวแปรอายุคือเมื่อยิ่งอายุเพิ่มขึ้นค่าจ้างก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ตัวแปรเพศพบว่าเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะมีรายได้ต่ำกว่าเพศชาย (Carbonaro, 2007) ในส่วนของตัวแปรที่เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ (Human capital) มาจากงานศึกษา Schooling, Experience, and Earnings ของ Jacob Mincer

(1974) ได้แก่ ตัวแปรการศึกษา, ประสบการณ์, ประสบการณ์กำลังสอง, ชั่วโมงการทำงาน พบว่ายิ่งมีการศึกษาที่สูง ประสบการณ์ในการทำงานที่เยอะ ชั่วโมงการทำงานที่มากจะส่งผลถึงรายได้ให้เพิ่มขึ้นมากตามไปด้วย ส่วนปัจจัยด้านภูมิภาคและเขตเทศบาลคือในแต่ละภูมิภาค และเขตเทศบาล (บ่งบอกถึงความเป็นเมือง) จะมีค่าจ้างไม่เท่ากันเช่นตามเมืองใหญ่หรือเมืองอุตสาหกรรมจะมีค่าจ้างที่สูงกว่าเมืองเล็ก ๆ

และสามารถตีความได้ว่าถ้า β_K คือ การศึกษา, อาชีพ, ประสบการณ์, ชั่วโมงการทำงาน, ภูมิภาค, เขตเทศบาล เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วยจะส่งผลให้ค่าจ้างเปลี่ยนแปลงไป และถ้า β_1 มีค่าเป็นบวก แสดงว่าเมื่อหย่าร้างแล้วรายได้จะเพิ่มขึ้น แต่ถ้า δ_1 มีค่าเป็นลบแสดงว่าเมื่อหย่าร้างแล้วรายได้จะลดลง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องผลกระทบของการหย่าร้างต่อค่าจ้างในชายและหญิง พบว่ารายได้เฉลี่ย (รายได้เฉลี่ยที่ปรับค่าเงินเฟ้อแล้ว โดยใช้ปี พ.ศ. 2558 เป็นปีฐาน) ของกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งชายและหญิงคือ 13,261.72 บาท โดยในเพศชาย มีรายได้เฉลี่ยที่สูงกว่าเพศหญิง และอายุเฉลี่ยของทั้งชายและหญิงในกลุ่มตัวอย่างคือ 42.24 ปี

เมื่อแบ่งตามสถานะภาพแล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในสถานะแต่งงานแล้ว ส่วนสถานะอื่นคือ โสด ม่าย แยกกันอยู่ และหย่าร้างมีสัดส่วนที่น้อยลงตามลำดับ และผู้ชายอยู่ในสถานะแต่งงาน โสด มากกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงอยู่ในสถานะหย่าร้าง แยกกันอยู่ และม่ายมากกว่าผู้ชาย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหญิงและชายจบการศึกษาระดับปริญญาโทน้อยที่สุด และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรทั้งหญิงและชาย โดยในผู้หญิงประกอบอาชีพในระดับผู้จัดการ ผู้บริหารและข้าราชการอาวุโส น้อยที่สุด ส่วนผู้ชายประกอบอาชีพเสมียนน้อยสุด

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าจ้างส่วนบุคคล

variable	mix-basic	mix-full	ญ-basic	ญ-full	ช-basic	ช-full
divorce	-0.138***	0.016**	-0.247***	0.012	-0.083***	-0.002
	[0.011]	[0.008]	[0.015]	[0.010]	[0.015]	[0.012]
married	-0.034***	0.069***	-0.252***	0.022***	0.142***	0.102***
	[0.004]	[0.003]	[0.006]	[0.005]	[0.005]	[0.004]
separate	-0.262***	-0.015**	-0.398***	-0.021**	-0.159***	-0.024**
	[0.009]	[0.007]	[0.011]	[0.010]	[0.013]	[0.011]
widow	-0.358***	-0.013*	-0.547***	-0.037***	-0.137***	0.041***
	[0.010]	[0.008]	[0.012]	[0.009]	[0.019]	[0.016]
Observations	388,656	371,507	182,266	174,129	206,390	197,378
Adjusted R-squared	0.179	0.626	0.196	0.656	0.183	0.605

ที่มา : จำนวนจาก Thai Labor Force Survey (LFS) ในไตรมาสที่ 3 ปี พ.ศ. 2550- 2558

Basic : area, reg, yr

Full : area, reg, yr, educg, exp, expsq, age, ltothr, occg

จากการวิเคราะห์ ค่าจ้างส่วนบุคคลในแต่ละสถานะด้วยสมการถดถอย (regression) โดยวิธี Ordinary Least Squares (OLS) โดยใช้ตัวแปรทุนมนุษย์ได้แก่ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงานมาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ ถิ่นที่อยู่อาศัย ได้แก่ ภูมิภาค (กรุงเทพมหานคร, กลาง, เหนือ, ตะวันออกเฉียงเหนือ, ใต้) เขตการปกครอง (ในเขตเทศบาล, นอกเขตเทศบาล) สถานภาพสมรส ช่วงอายุ และตัวแปรเชิงเศรษฐศาสตร์ เช่น อาชีพ ชั่วโมงการทำงาน โดยเมื่อวิเคราะห์ค่าจ้างส่วนบุคคลทั้งในเพศหญิงและเพศชายรวมกัน เมื่อควบคุมเฉพาะตัวแปรทางประชากรศาสตร์เพียงอย่างเดียวพบว่า คนที่อยู่ในสถานะหย่าร้างมีค่าจ้าง ต่ำกว่าคนที่อยู่ในสถานะโสด เช่นเดียวกับคนที่อยู่ในสถานะแต่งงาน แยกกันอยู่ และฝ่ายที่ค่าจ้างที่ได้รับต่ำกว่าคนโสด แต่เมื่อควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์แล้วกลับพบว่า กลุ่มที่อยู่ในสถานะหย่าร้างกลับขึ้นมา มีรายได้มากกว่ากลุ่มคนโสด เช่นเดียวกับกลุ่มแต่งงานที่มีรายได้มากกว่าเมื่อเทียบกับคนโสด ส่วนในสถานะแยกกันอยู่และฝ่ายนั้นค่าจ้างน้อยกว่ากลุ่มคนโสด และยังควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์มากขึ้นค่าจ้างจะปรับไปอยู่ในทิศทางที่ดีขึ้น

เมื่อวิเคราะห์ค่าจ้างรายบุคคลแยกตามเพศแล้วพบว่า ในเพศหญิงเมื่อควบคุมเฉพาะตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์พบว่าผู้หญิงที่อยู่ในสถานะหย่าร้าง แต่งงาน แยกกันอยู่ มีรายได้น้อยกว่าผู้หญิงโสด แต่เมื่อควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์เพิ่มเข้ามาพบว่าผู้หญิงที่อยู่ในสถานะหย่าร้างและแต่งงานมีรายได้มากกว่าผู้โสด ส่วนผู้หญิงที่อยู่ในสถานะแยกกันอยู่และฝ่ายนั้นรายได้ที่ต่ำกว่าผู้หญิงโสด ซึ่งจะแตกต่างกับค่าจ้างรายบุคคลในเพศชายเมื่อไม่ได้ควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์ผู้ชายที่อยู่ในสถานะแต่งงานมีรายได้มากกว่าผู้ชายโสด แสดงให้เห็นว่าผู้ชายมีผลได้ต่อการแต่งงาน ส่วนผู้ชายที่อยู่ในสถานะหย่าร้าง แยกกันอยู่ ฝ่าย มีรายได้ที่ต่ำกว่าผู้ชายโสด แต่เมื่อควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์แล้วพบว่าผู้ชายที่อยู่ในสถานะแต่งงานและฝ่ายมีรายได้มากกว่าผู้ชายโสด แต่ผู้ชายที่อยู่ในสถานะหย่าร้างและแยกกันอยู่มีรายได้ น้อยกว่าผู้ชายโสด และยังควบคุมตัวแปรมากขึ้นเท่าไรรายได้ที่คนในแต่ละสถานะยิ่งใกล้เคียงกัน

และเพื่อทดสอบความแตกต่างของผลกระทบในชายและหญิง ในแต่ละสถานภาพสมรสจึงทำการวิเคราะห์ในรูปแบบที่มีพจน์ปฏิสัมพันธ์ (interaction term) ระหว่างสถานภาพสมรสและเพศ ใช้กลุ่มคนที่อยู่ในสถานะโสดเป็นกลุ่มอ้างอิง พบว่าผลที่ได้รับระหว่างสองวิธีแตกต่างกันแต่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือคนที่อยู่ในสถานะหย่าร้างและสถานะแต่งงานมีค่าจ้างที่สูงกว่าคนโสด และคนที่อยู่ในสถานะแยกกันอยู่และสถานะหย่าร้างมีค่าจ้างที่ต่ำกว่าคนโสด และผลการประมาณสมการสอดคล้องกับการประมาณแบบแยกเพศเป็นส่วนใหญ่ แต่พบที่มีความชัดเจนมากขึ้นในผลกระทบของสถานภาพสมรสและสถานภาพฝ่ายที่ต่างกัน ในเพศชายและเพศหญิง นั่นคือ เพศชายได้รับผลบวกจากการแต่งงานมากกว่าเพศหญิงชัดเจน และเพศหญิงได้รับผลกระทบในทางลบจากการเป็นฝ่ายมากกว่าเพศชาย แต่สัมประสิทธิ์ของตัวแปรสถานภาพหย่าร้างและแยกกันอยู่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

แต่ภายใต้สถานะภาพต่างๆ ในความเป็นจริงนั้นความเป็นอยู่ไม่ได้ถูกกำหนดโดยค่าจ้างของตัวเองเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ความเป็นอยู่ยังถูกกำหนดโดยรายได้รวมของครัวเรือนนั้นด้วย จำเป็นต้องศึกษาผลของสถานะภาพการสมรสต่อรายได้ในครัวเรือนทั้งหมด โดยในการวิเคราะห์จะควบคุมตัวแปรขนาดครัวเรือน (hhsz) เพื่อให้ผลนั้นสะท้อนถึงรายได้ในครัวเรือนที่เป็นส่วนแบ่งให้สมาชิกแต่ละคนในครัวเรือน

โดยเมื่อวิเคราะห์ค่าจ้างรวมทั้งชายและหญิงเป็นรายครัวเรือน โดยควบคุมเฉพาะตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์เพียงอย่างเดียวพบว่าค่าจ้างสำหรับคนที่อยู่ในครัวเรือนที่หย่าร้าง แยกกันอยู่ และเป็นฝ่าย มีค่าจ้างต่ำกว่าครัวเรือนของคนโสด แต่ในครัวเรือนที่แต่งงานพบว่าค่าจ้างสูงกว่าครัวเรือนที่เป็นโสด และเมื่อควบคุมทั้งตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์และตัวแปรทางด้านทุนมนุษย์พบว่าผลที่ได้ออกมาเหมือนเดิมคือ ครัวเรือนที่หย่าร้าง ฝ่ายแยกกันอยู่มีค่าจ้างต่ำกว่าครัวเรือนที่เป็นโสดและครัวเรือนที่แต่งงานมีค่าจ้างสูงกว่าครัวเรือนคนโสด

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์รายได้ครัวเรือน

variable	mix-basic	mix-full	ญ-basic	ญ-full	ช-basic	ช-full
divorce	-0.286***	-0.125***	-0.375***	-0.149***	-0.214***	-0.092***
	[0.012]	[0.010]	[0.016]	[0.014]	[0.018]	[0.016]
married	0.027***	0.138***	-0.089***	0.149***	0.123***	0.125***
	[0.005]	[0.004]	[0.007]	[0.007]	[0.006]	[0.006]
separate	-0.415***	-0.175***	-0.538***	-0.215***	-0.298***	-0.127***
	[0.010]	[0.010]	[0.014]	[0.015]	[0.015]	[0.014]
widow	-0.440***	-0.134***	-0.573***	-0.179***	-0.214***	-0.016
	[0.011]	[0.010]	[0.013]	[0.013]	[0.021]	[0.020]
hhsiz	0.102***	0.106***	0.110***	0.111***	0.095***	0.103***
	[0.001]	[0.001]	[0.001]	[0.001]	[0.001]	[0.001]
Observations	388,656	371,507	182,266	174,129	206,390	197,378
Adjusted R-squared	0.234	0.493	0.241	0.49	0.232	0.502

ที่มา : จำนวนจาก Thai Labor Force Survey (LFS) ในไตรมาสที่ 3 ปี พ.ศ. 2550- 2558

Basic : area, reg, yr

Full : area, reg, yr, educg, exp, expsq, age, ltothr, occg

ส่วนการวิเคราะห์รายได้ครัวเรือนทั้งในเพศชายและหญิง ความสัมพันธ์กับการหย่าร้างเป็นไปในทิศทางคล้ายกัน และเพศหญิงพบความสัมพันธ์ในทางลบที่ชัดเจนกว่า เมื่อพิจารณาเพศหญิงในสถานะต่างๆ พบว่า เมื่อไม่ได้ควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์รายได้ครัวเรือนของเพศหญิงที่อยู่ในสถานะหย่าร้าง แต่งงาน แยกกันอยู่ และม่าย ต่ำกว่ารายได้ครัวเรือนสำหรับผู้หญิงโสดอย่างมีนัยสำคัญ แต่เมื่อควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์แล้วกลับพบว่ารายได้ครัวเรือนสำหรับสถานะแต่งงานนั้นสูงกว่าสถานะโสด แต่ผลของสถานะอื่นๆ ยังคงรูปแบบเดิม ส่วนการวิเคราะห์ค่าจ้างรวมในครัวเรือนในเพศชายนั้นพบว่าผลที่ได้จากการควบคุมตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์เพียงอย่างเดียว กับผลการวิเคราะห์ที่ควบคุมทั้งตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์และตัวแปรทุนมนุษย์ออกมาเหมือนกันคือ รายได้ครัวเรือนสำหรับผู้ชายที่หย่าร้าง แยกกันอยู่ และม่าย มีรายได้ต่ำกว่ารายได้ครัวเรือนสำหรับผู้ชายโสด แต่ในครัวเรือนของผู้ชายที่แต่งงานกลับพบว่ามียาได้สูงกว่าครัวเรือนของผู้ชายโสดในแบบจำลองที่ควบคุมและไม่ควบคุมตัวแปรด้านทุนมนุษย์

และเพื่อทดสอบความแตกต่างของผลกระทบในครัวเรือนของชายและหญิง ในแต่ละสถานภาพสมรสให้ชัดเจนขึ้นจึงทำการวิเคราะห์ในรูปแบบที่มีปฏิสัมพันธ์ (interaction) พบว่าผลที่ได้เทียบเป็นร้อยละระหว่างสองวิธีแตกต่างกัน แต่พบว่าผลที่ได้จากการวิเคราะห์ทั้งสองวิธีเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ครัวเรือนที่อยู่ในสถานะหย่าร้าง แยกกันอยู่ และม่าย มีค่าจ้างที่ต่ำกว่าครัวเรือนโสด และครัวเรือนที่อยู่ในสถานะแต่งงานมียาได้สูงกว่าครัวเรือนของคนโสด และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศชายและเพศหญิงพบว่าเพศหญิงได้รับผลในทางบวกจากการแต่งงานมากกว่าเพศชายแต่ได้รับผลลบจากการแยกกันอยู่และการเป็นม่ายมากกว่าเพศชาย

และอีกแนวทางในการหารายได้เฉลี่ยต่อหัวที่เป็นส่วนแบ่งจากรายได้รวมในครัวเรือนแบ่งให้สมาชิกแต่ละคนในครัวเรือน โดยไม่ต้องควบคุมขนาดครัวเรือน (hhsiz) ทำได้โดยนำรายได้รวมของคนทั้งครัวเรือนมาหารด้วยจำนวน

สมาชิกในครัวเรือนผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์ด้วยรายได้ครัวเรือนรวมและควบคุมขนาดครัวเรือน (hsize)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องผลกระทบของการหย่าร้างต่อค่าจ้างในชายและหญิงโดยศึกษาค่าจ้างรายบุคคลและรายครัวเรือนพบว่าทั้งในผู้หญิงและผู้ชายเมื่อเราควบคุมเฉพาะตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์เพียงอย่างเดียวไม่ได้ควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์ค่าจ้างของผู้หญิงที่อยู่ในสถานะหย่าร้าง แต่งงาน เป็นม่าย แยกกันอยู่ และค่าจ้างของผู้ชายที่อยู่ในสถานะหย่าร้าง แยกกัน ม่าย จะต่ำกว่าของคนที่อยู่ในสถานะโสด แต่เมื่อเราควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์แล้วกลับพบว่าความแตกต่างในด้านค่าจ้างของคนในสถานะต่างๆกับคนโสดต่างกันน้อยลง ซึ่งเป็นผลมาจากการควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์ เพราะทุนมนุษย์มีผลต่อค่าจ้างตามที่ Jacob Mincer (1974) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่กำหนดรายได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆปัจจัย เช่น ประสบการณ์ในการทำงาน ระดับการศึกษา การเข้าร่วมอบรมเพิ่มความรู้และฝึกความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับ Baumeister and Munasinghe (2559) ที่ว่าการศึกษาและประสบการณ์ทำงานสูงค่าจ้างที่ได้ก็จะเพิ่มสูงตามไปด้วย

แต่ในเพศชายไม่จำเป็นว่าการวิเคราะห์รายได้ส่วนบุคคลและรายได้ครัวเรือนจะเห็นได้ว่าผู้ชายที่อยู่ในสถานะแต่งงานจะมีรายได้มากกว่ากลุ่มชายโสดเสมอ แสดงให้เห็นว่าผู้ชายได้รับผลได้จากการแต่งงาน และในเพศหญิงเมื่อควบคุมตัวแปรทุนมนุษย์แล้วพบเช่นกันว่าผู้หญิงที่อยู่ในสถานะแต่งงานมีรายได้มากกว่าผู้หญิงที่อยู่ในสถานะโสด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Becker (1973) ได้กล่าวไว้ถึงทฤษฎีการแต่งงานไว้ใน A Theory of Marriage ว่าคนที่สมรสมีแนวโน้มที่จะมีการเจริญเติบโตของรายได้ได้ดีกว่าคนโสด

และจากในภาพรวมจะเห็นได้ว่าผู้หญิงส่วนใหญ่ที่อยู่ในสถานะหย่าร้าง แยกกันอยู่ และม่าย จะมีค่าจ้างที่ต่ำกว่าผู้หญิงโสดและมีค่าจ้างต่ำกว่าผู้ชายที่อยู่ในสถานะเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิวรรณ (2550) ที่ศึกษาผลจากคดีการฟ้องหย่าของศาลแพ่งคดีเยาวชนและครอบครัวแล้วพบว่าผู้หญิงหลังจากหย่าจะได้รับผลกระทบทางด้านอาชีพและเศรษฐกิจ มีฐานะความเป็นอยู่ที่แย่ลง ขาดรายได้ รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย และสอดคล้องจากการสำรวจผลกระทบของการหย่าร้างที่ส่งผลถึงรายได้การจ้างงานและความอยู่ดีกินดีของ Brewer and Nandi (2014) ที่พบว่า หลังจากหย่าผู้หญิงที่จากเดิมอยู่ในกลุ่มรายได้ปานกลางรายได้จะลดลง แต่ถ้ายการหย่าร้างเกิดในกลุ่มผู้หญิงอายุมากกว่า 50 ปี พบว่ามาตรฐานการครองชีพจะลดลงมากกว่าอยู่กับคนรักเก่า และ Aassve, et al. (2007) ที่ศึกษาถึงความกินดีอยู่ดีหลังจากหย่าที่พบว่า ผู้หญิงจะได้รับผลกระทบทางด้านรายได้มากกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะผู้หญิงในกลุ่มที่พึ่งพารายได้จากคู่สมรส และยังมีการศึกษาที่สอดคล้องกันของ Ongaro, et al. (2007) ที่พบว่าผู้หญิงประสบปัญหาทางการเงินที่เลวร้ายกว่าผู้ชาย

สาเหตุที่รายได้ของผู้หญิงที่อยู่ในสถานะหย่าร้าง แยกกันอยู่ และม่าย น้อยกว่าคนโสดอาจจะมีสาเหตุมาจากการแบ่งหน้าที่ระหว่างกัน (Household specialization) ระหว่างแต่งงาน โดย Becker (1965, 1988 อ้างถึงใน จรัมพร, 2552) ได้ศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของคู่สมรสในครอบครัว และยังเสนออีกว่าผู้หญิงควรทำงานบ้าน ทำความสะอาดบ้าน ทำอาหาร เลี้ยงบุตรเพื่อประโยชน์สูงสุดของครอบครัวเพราะ งานในครอบครัวไม่จำเป็นเป็นการทำอาหาร การทำความสะอาดบ้าน การเลี้ยงบุตรถูกมองว่าเป็นภาระทางครอบครัวและอาจเป็นอุปสรรคในการทำงาน การทุ่มเทเวลาพัฒนาตัวเองในตลาดการผลิต ซึ่งการแบ่งหน้าที่ในลักษณะนี้ ทำให้ผู้หญิงมีงานที่จะต้องรับผิดชอบมากยิ่งขึ้นหลังจากการแต่งงาน และมีเวลาที่จะไปพัฒนาทุนมนุษย์ (Human capital) น้อยลง เมื่อเทียบกับผู้หญิงที่ยังไม่เคยแต่งงาน ซึ่งพอเกิดการหย่าร้างแล้วผู้หญิงกลุ่มนี้จะได้รับผลกระทบเพราะไม่ได้สะสมประสบการณ์ความรู้ในการทำงานไว้เพียงพอเพื่อ

กลับเข้าไปสู่ตลาดแรงงานอย่างเต็มตัวอีกครั้งอาจจะส่งผลถึงหน้าที่การงานและรายได้ แต่ในทางกลับกัน ถ้าผู้หญิงกลุ่มนี้หย่าอาจจะเป็นผลดี เพราะหลังจากหย่าทำให้มีเวลามากขึ้น มีโอกาสเพิ่มบทบาทในตลาดแรงงานให้มากขึ้น

ส่วนในของเพศชายนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ชายที่อยู่ในสถานะหย่าร้าง แยกกันอยู่ และม่าย มีรายได้ที่ต่ำกว่าผู้ชายโสด ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของ Jarvis and Jenkins (1997) และ Brewer and Nandi (2014) ที่พบว่ารายได้ผู้ชายหลังจากการหย่าร้างไม่เปลี่ยนแปลงไปเลย ซึ่งในความเป็นจริงผู้ชายได้รับผลกระทบทางด้านรายได้อยู่บ้างและจากงานของ Ananat and Michaels (2008) ที่พบว่า ผู้ชายมีมาตรฐานความเป็นอยู่ต่ำลงมีสาเหตุเนื่องมาจากไม่มีคนคอยดูแลและแบ่งเบาภาระงานในบ้านนั่นเอง และงานของ Aassve, et al. (2007) ที่พบว่าผู้ชายหลังจากหย่าร้างจะเผชิญกับผลกระทบในการดำเนินชีวิตเช่นกัน

และเมื่อเราศึกษาค่าจ้าง โดยควบคุมขนาดครัวเรือน เนื่องมาจากว่าในความเป็นจริงแล้วความเป็นอยู่ไม่ได้ถูกกำหนดโดยค่าจ้างของตนเองเพียงอย่างเดียว แต่ความเป็นอยู่ถูกกำหนดโดยค่าจ้างของทั้งครัวเรือน เราจึงควบคุมขนาดของครัวเรือนเพื่อให้ผลนั้นสะท้อนถึงรายได้ที่ครัวเรือนแบ่งให้สมาชิกแต่ละคน ซึ่งในผู้หญิงจะพบว่ารายได้ครัวเรือนสำหรับผู้หญิงในสถานะแต่งงานมีรายได้ที่สูงกว่าผู้หญิงในครัวเรือนที่เป็นโสด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเมื่อแต่งงานพึ่งพารายได้สามีและครอบครัวทำให้มีรายได้ที่สูงกว่าคนโสดแต่พอหย่าร้าง แยกกันอยู่ หรือเป็นม่ายจะเข้าไม่ถึงเงินก้อนนั้นอีกต่อไปทำ ส่วนในผู้ชายจะพบว่าผู้ชายในครัวเรือนที่อยู่ในสถานะแต่งงานจะมีรายได้มากกว่าผู้ชายที่อยู่ในครัวเรือนโสดเสมอ แสดงให้เห็นว่าผู้ชายมีผลได้ต่อการแต่งงานซึ่งจะส่งผลดีถึงรายรับ โดยผลได้ต่อการแต่งงานที่เพิ่มขึ้นนั้นอาจเป็นผลมาจากการแบ่งหน้าที่ในครอบครัว ทำให้ผู้ชายที่แต่งงานแล้วมีเวลาพัฒนาทุนมนุษย์ของตนเอง จึงทำให้ได้รับรายได้ที่เพิ่มขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดีด้วยความช่วยเหลือ และการให้คำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา อ.ดร.ธัญมัทธ สรุงบุญมี อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่คอยชี้แนะในการทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยได้รับข้อมูลที่ครบถ้วน สามารถนำมาใช้วิเคราะห์และสรุปข้อมูลได้อย่างราบรื่นนำพร้อมทั้งให้คำปรึกษาและช่วยสอนเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย วิธีการเขียนงาน สถิติและการแปรผลการวิจัย การตอบคำถามข้อสงสัยของผู้วิจัย และให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับแนวทางการทำวิจัย การปรับปรุงงานวิจัยและการนำเสนอผลงาน ตลอดจน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จงรักษ์ หงษ์งาม ซึ่งเป็นกรรมการสอบเค้าโครงวิจัยฉบับนี้ที่ได้ให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้งานวิจัยนี้ถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเพื่อนๆทุกคนที่ให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือเกี่ยวกับการทำการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณพ่อและคุณแม่ที่คอยเป็นกำลังใจตลอดจนคอยกระตุ้นให้ทำงาน และขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ในนี้ ที่กรุณาเอื้อเฟื้อข้อมูล ให้คำแนะนำ และความร่วมมือในด้านต่างๆ ที่มีส่วนช่วยให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

จรัมพร ไร่คำยอง และสวรัช บุญฆานนท์. ปัจจัยทางเศรษฐกิจกับการสร้างครอบครัว. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ “ประชากรและสังคม 2552”. 1 กรกฎาคม 2552; กรุงเทพมหานคร. หน้า 48-68

วิวรรธน์ ชีระอรุณเศรษฐ. การหย่าของสตรีและผลจากการหย่า: ศึกษาเฉพาะคดีหย่าของศาล จังหวัดอุดรธานี

แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว. [วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต]. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2550

- Aassve, A., Betti, G., Mazzuco, S., & Mencarini, L. Marital disruption and economic well being. A comparative analysis. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)* 2007, 170(3), 781-799.
- Ananat, E. O., Michaels, G. The effect of marital breakup on the income distribution of women with children. *Journal of Human Resources* 2008, 43(3), 611-629.
- Becker G. S. A Theory of the Allocation of Time. *Economic Journal* 1965, 493-517.
- Becker, G. S. A Theory of Marriage: part I. *Journal of Political Economy* 1973, 81(4), 813-846.
- Becker, G. S. Family Economics and Macro Behavior. *The American Economic Review* 1988, 78 (1), 1 - 13.
- Brewer, Mike and Alita Nandi. Partnership dissolution: how does it affect income, employment and well-being?.
In: ISER Working Paper Series 2014-30.
- Carbonaro, W. The effects of education and cognitive skill on earnings: How Much do occupations and jobs matter?. *Research in Social Stratification and Mobility* 2007, 25(1), 57-71.
- Chiswick, Barry R. Jacob Mincer, Experience and the Distribution of Earnings IZA Discussion Paper No. 847 .2003
- Fausta Ongaro, Stefano Mazzuco, Silvia Meggiolaro. Economic Consequences of Union Dissolution in Italy: Findings from the European Community Household Panel. *European Journal of Population / Revue europeenne de Demographie*, 2008, 25 (1), pp.45-65.
- Hawkins, A.J. Fackrell, T.A. . Should I Keep Trying to Work It Out: A Guidebook for Individuals and Couples at the Crossroad of Divorce (and Before). Utah: The Utah Commission on Marriage; 2009
- Jarvis, S., & Jenkins, S. P. Marital splits and income changes: evidence from the British Household Panel Survey. *Population Studies* 1999, 53(2), 237-254.
- Mincer, J. Schooling, Experience, and Earnings. National Bureau of Economic Research, Inc. 1974